

nak, írói fogás, amely azonban nem érvényesül, nem érvényesülhet maradéktalanul. Költőnk láthatóan másfajta gyermekverseket kíván írni, mint elődei és kortársai közül sokan teszik, az a szándéka, hogy versei ne versek, hanem a valóság darabkái legyenek, ugyanakkor azonban ez a szándék hatalmas kockázattal is jár: néhány verset kivéve, azt hiszem, nehezen tanulhatók meg a *Hunyócska* versei, nem másznak a gyerekek fülébe. Vagy talán nem is gyermekversek ezek? Gyermeki sutaságú szerelmes versek. Rejtőzködés. Ilona-keresések, mindenütt, akárhol, ha nem többért, hát magáért a keresésért.

GEROLD László

ÍGÉRETES INDULÁSOK

Papp p Tibor: *Ego*. Kishegyes, 1989; Bogdán József: *Ablakok*. Verbica, 1989

Nemrégiben jutott el hozzám két fiatal költő, Papp p Tibor és Bogdán József első verseskötete. Együtt tárgyalásuknak nincs is más, mélyebb indítéka annál a ténynél, hogy egy időben láttak napvilágot, s hogy mindkét versfüzetke ún. „regionális” kiadvány, az egyik Kishegyesen, a másik Verbicán jelent meg korlátozott példányszámban, szerény – úgy is mondhatnám: szegényes – külalakban. Ma, amikor sok szó esik az alternatív könyvkiadásról, és hiszünk is annak lehetőségeiben, igazán kiábrándító, hogy ezek a kiadványok méltánytalan kivitelben jelennek meg, a sokszorosítási technika miatt például a kishegyesi könyvecske szövegei nehezen olvashatóak, s ez már eleve gátolja a befogadást. Ezenkívül a kéziratoknak nem volt hozzáértő szöveggondozójuk, s jogosan bosszankodhatunk a versek esetében különösképpen bántó helyesírási vétségek miatt, úgyhogy mindez némi árnyékot is vet a mégoly nemes és kétségtelenül támogatást érdemlő kiadói-felkaroló szándéokra is. Szerencsére azonban a két kis füzet tartalma korántsem „helyi érdekű”, s a belbecs feledtetni tudja és másodlagossá teszi a valóban vidékies külsőn fogyatékosságait.

Papp p Tibor ritkán tapasztalható tudatossággal gondolta el *Ego* című kötetének felépítését: szerkezetét a szimmetria és a számmissztika határozza meg. A verseket kettős keret fogja közre: a könyvnek van mottója és annak minimális transzformálásával létrehozott „utómottója”, valamint ugyanazon motívumokból építkező elő- és utóverse. A kötet két nagyobb szimmetrikus egységre osztható, mindkettőben három ciklus található, s a ciklusok verseinek és versfüzérei száma 5, 7 és 5. Már ez a rendezőelv is utal arra, hogy a versanyag tekintélyes része egy, a mondanivaló sűrítését megkövetelő zárt versformában, haikuként íródott.

A versírő – szembeötlően – eredetiségre törekszik, a szavak elrendezése foglalkoztatja. Szókreációiban játékosság nyilvánul meg, szuverénul kezeli a nyelvi anyagot. Formaérzékét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy ugyanolyan könnyedén írja haikuit, mint más verseit, ám néha az az érzésünk, sorai még nem mindig eléggé felkészültek arra, hogy az egyedi szituáció tárgyasításával általános emberi léthelyzetet villantsanak fel, gyakran azonban sikerül az „elmélyítés” is: „bízunk a dolgot / az időre: hajtsunk rá! / (majd ki-alakul)”, és a hitelesség is: „ne feltételenül / csak feltételek nélkül / szeressek meg”.

Ez a versvilág alapvetően dualisztikus, ellentétes létérzéseket egyaránt felvállal. „Vagyok / ha hagyok / utánam nyomot” – állítja egyféle ars poeticaként. Néha a lázadás, az újat akarás („Titokban reménykedem: / Meg lehet még váltani a világot”), máskor a sztoikus beletörődés („fogadd el: / a vének tanácsát / s a lét törvényeit / a boldogság magva / így talán / lényedbe kényszerítettik”) az alapélménye. Vagy másutt: „jó érzés még nem érezni / jól magam” – s ennek ellentéte is megfogalmazódik: „a szeretet középpontjába akartam marni magam”. Ennek ellenére sejthető, hogy a költői én és a világ kapcsolata egyáltalán nem idilli, hanem jócskán konfliktusoktól terhes, önmarcangolásra, önfeltépésre is késztető, s a költői én az önfeledt öröm és a maró ironia útjait egyaránt bejárja.

A kötet legjobb verseiként a József Attila emlékére írott, hiteles élményanyagot megfogalmazó Jatty, A kakukk fia, a Pilleszólók, A testépítés filozófiája, az Emlék, az Ábrándzatom élei és a Mi a Faust akarok? címűek emelhetők ki. Mégpedig azért, mert ezek már nem különbejáratúan enigmatikusak, nem egymástól távol álló és egymáshoz nehezen kapcsolható metaforatömbökből állnak, hanem egy-egy gondolati egység, egy-egy kép kialakulásának útját is megmutatják, s ez – a versvezetés, a „versfejlődés” – gyakran sokkal izgalmasabb lehet – hiszen metaforáinak jelentését magából a versből következtethetjük ki, maga a vers ad kulcsot megfejtésükhöz –, mint akár a legtalányosabb szimbólum. Úgy hiszem, Papp Tibor elindult már ennek a versbéli letisztulásnak az útján, s talán következő kötetének felépítése során a számmisztika helyett – mely ha arra gondolunk, hogy még a tizenennyolcas, a versíró éveinek száma is szerepet játszik benne, naivnak tűnhet – rátalál egy kevésbé attraktív, kevésbé konstruált, verseinek mélyebb rétegeit érintő rendezőelvre is.

Bogdán József jól ismerheti József Attila és Ady Endre verseit, méghozzá azokat, amelyeket jobb kifejezés híján „isteneseknek” szoktunk nevezni, s gyanítom, Pilinszky versvilága is közel állhat hozzá. Bár még be-bevillan egy-egy ismerős rímhelyzet, motívum, mondatfűzési jellegzetesség az említett költők eszköztárából, Bogdán József már tudja, milyen verseket akar írni: ezeknek a nagy elődöknek a nyomdokaiban járva transzcendens tapasztalatait fogalmazza meg. Az élet végső, nagy kérdései érdeklik: az élet teljessége, a halál ténye, a hit és a szenvedés. Ezek a „nagy” kérdések azonban tolla nyomán nem válnak banálisakká, neki ugyanis nap nap után feltárulkoznak az emberi élet tragédiái, mindennapos a halállal való szembesülése, s nap mint nap emberi ittlétünk jelenségének és jelentőségének az újrafogalmazására kényszerül. Mélyen megélt és átélt az tapasztalati anyag, amelyet verseivel közvetít, s ez még akkor is átsüt sorain, ha kevésbé jól formálja meg őket.

De erőteljes empátiája vezérli akkor is, amikor szerepjátszó verseiben a részeges apa, az öngyilkosságra készülő anya, a kitaszított kisfiú verseit írja meg. Ezekben nézőpontja mindig belső, s ez a naivitás gyakran megmenti a közhelyességtől. Legjobb verseiben azonban az egyszeri szituáción felülemelkedve egyetemessé tudja tágitani azt. Ebben kétségtelenül puritán versbeszéde és szuggesztív képalkotása is segítségére van: „Mint í betűn az ékezet, / feje előrebillen. / A sarki bolt előtt megáll, / áll egyre nehezebben”, szituációteremtő ereje nemkülönben: „a tenger álmodik / viharlámpa leng / iszap kavarg / csigák forgolódnak”. Megfigyelései pontosak – például az arc ráncai az ő szóhasználatában „fáradt lejtések” –, metaforái szokatlanul szemléletesek: „minden emberben van egy ragyogó / templomi csengő, és ez mindig/

megszólal...” Vagy: „...és azt hittem, / ránk zuhan az ég ezernyi / csillogó vödrével, de csak / szitálni kezdett az eső...”

Kimondva-kimondatlanul Bogdán József majd minden versének, még a legprofánabb tartalmúaknak a gondolati háttérében is, Isten és ember viszonyának a megfogalmazása áll. A legjobb versekben a köztük lévő kapcsolat nem eleve adott, s nem is problémamentes. A világba vetett költő-én kilátástalanul egyedül van, Isten egy transzcendens Valakiként jelenik meg, az elérhetetlen, aki hatalmas távolságból szemléli a végességének tudatában élő embert. Az elveszett paradicsom képzetének rögzítése mögött intenzíven ott munkál a nosztalgia is, a vágyakozás a világharmónia újbóli létrejötte után, s a költői én lelki harmóniája után is, mely leghitelesebben a tovatűnt gyermekkor képeiben idéződik fel újra és újra.

A kötetből kiemelkedik az Ablak, az Esti zsoltár, a Mi történt a konyhában, a Nem sírtam akkor és a Billegések című vers – közülük hármat számunk szépirodalmi rovatában közlünk –, de két-három szövegének kivételével majd mindegyikben vannak eredeti elemek, amelyekre érdemes odafigyelni. Jó néhány versében Bogdán József felül mer kerekedni papi hivatásának gondolati-magatartásbeli kötöttségein, s ez feljogosít bennünket arra, hogy a jövőben mind jobb verseket várjunk tőle – élményanyaga, elmélyültsége és nyelvi felkészültsége van már hozzá.

TOLDI Éva

A MÍTOSZ ÉS A KÖZVETLEN TÖRTÉNETMONDÁS TÉRKÖZÉBEN

David Albahari: *Apám evangéliuma*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1989

Vannak emberi és szellemi minőségek, melyek mind elérhetetlenebbeknek tűnnek, melyeket mintha valamely láthatatlan erő távolítana mind messzebbre tőlünk. David Albahari (1948) több mint másfél évtizedes munkássága olyan folyamatosságról tanúskodik, melyet az elbeszélő a távolság csökkentése, azon értékek visszaszerzése szolgálatába állított, melyeket kiveszőknek s mind ritkábban tapasztalhatóknak érzünk. Két kötetének címe jelenkorunk kódéből emel ki fogalmakat, minőségeket: *Közönséges történetek* (1978), *Egyszerűség* (1988), s ezekre elgondolkodtató ellentétként (vagy folytatásként?) hat a magyar válogatás címe: *Apám evangéliuma* (1989). Ha az idézett kötetek között bármiféle folyamatosságot észlelünk, az abból a kitartásból származik, melyet Albahari a közvetlen, egyszerű emberi *megszólalás* formái, a közvetlen történetmondás látszólag spontán, án annál összetettebb belső szerkezeteinek s a misztikus dimenzió kiterjesztésének irányába tesz. Prózájának olvasása során olvasói, kritikusi reflexeink kiiktatására van szükség, mert mind kevésbé hiszünk abban, hogy a dolgokról, a történetről, a történetekről, a történetekről, a helyzetekről, emberi relációkról *egyszerűen* lehet írni, s hogy minderről *egyszerűen*, beidegződésektől mentesen szólhatunk meg. Mindez nem a kritikai viszonyulást cáfolja, ellenkezőleg, revidálásra készíti azt, hisz észrevétlenül olyan párbeszéd részvevőivé leszünk melyben a megszólaló konfessziója, *tiszta beszéde* önmagáról, családjáról, élményeiről, benyomásairól, tépelődéseiről és